

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

**ІТ-ПРАВО
ПІД ЧАС ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ:
ВІД ПОШУКУ ПАРАДИГМИ
ДО ПРАГМАТИЧНИХ РІШЕНЬ**

Колективна монографія

*За редакцією
Є. Харитонова, О. Харитонової, І. Давидової*

Одеса
Фенікс
2025

*Рекомендовано рішенням вченої ради
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 9 від 30 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Майданик Р. А. – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Соколов А. В. – доктор технічних наук, професор, професор кафедри кібербезпеки Національного університету «Одеська юридична академія»;

Маковій В. П. – кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

I-87 **ІТ-право під час гібридної війни: від пошуку парадигми до практичних рішень** : кол. монографія / за заг. ред. проф.: Є. Харитонова, О. Харитонової, І. Давидової. – Одеса : Фенікс, 2025. – 588 с.
ISBN 978-617-8430-70-2

Монографія є продовженням циклу праць колективу кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», присвячених результатам досліджень цивілістичних шкіл університету від часу їхнього формування до гібридної війни, що триває нині. У третьому томі аналізуються в контексті гібридної війни: проблеми визначення концепту «ІТ-право», особливості правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку з використанням інформаційних технологій, особливості механізму цивільно-правового регулювання у сфері ІТ, чинник симулякру, значення та роль інформаційного середовища як стратегічного ресурсу, правові рамки для цифрових активів і перспективи цифрової власності, ІТ-правочини, порушення прав інтелектуальної власності в Інтернет, протидія кіберзагрозам у гібридній кібервійні, загрози вербування неповнолітніх через соцмережі та месенджери та юридичні заходи запобігання таким загрозам, правове регулювання стартапів, е-кредитування, цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану кібератаками, забезпечення інформаційної безпеки електронного судочинства в умовах гібридної війни в Україні та ін.

Авторський колектив концентрував увагу на обґрунтуванні необхідності комплексного вирішення практичних питань впорядкування інформаційно-технологічні відносини в умовах гібридної російсько-української війни. Автори прагнули розкрити особливості правового регулювання цих відносин і запропонувати власне бачення шляхів вирішення проблем, що виникають у цій сфері. Усвідомлюючи спірність низки висновків і пропозицій, автори розраховують на продовження плідних дискусій з проблем правового регулювання інформаційних технологій, зокрема в умовах гібридної війни.

Монографія може бути цікавою науковцям, практикуючим юристам, викладачам, аспірантам, здобувачам вищої освіти, а також широкому загалу небайдужих українців, які цікавляться проблемами правового регулювання у сфері ІТ, зокрема під час гібридної війни.

УДК 340:004:327:355

ЗМІСТ

Авторський колектив	5
Розділ 1. Прагматична (соціологічна) школа «ІТ-права» – відповідь цивілістики на виклики інформаційного суспільства (Євген Харитонов, Олена Харитонova, Ірина Давидова)	7
Розділ 2. Концепт ІТ-права (Євген Харитонов, Олена Харитонova)	30
Розділ 3. Гібридна інформаційна війна та інформаційні технології (Євген Харитонов, Олена Харитонova)	65
Розділ 4. ШІ як бінарна категорія ІТ (Євген Харитонов, Олена Харитонova)	93
Розділ 5. Симулякр, гібридна (інформаційна) війна і потенціал ІТ (Євген Харитонов, Олена Харитонova)	119
Розділ 6. Інформаційне середовище як стратегічний ресурс у гібридних конфліктах (Оксана Калітенко)	143
Розділ 7. Правові рамки для цифрових активів: перспективи цифрової власності (Катерина Некіт)	175
Розділ 8. Захист немайнових прав у медіапросторі в період гібридної війни (Алла Кирилюк, Лариса Галупова)	203
Розділ 9. ІТ-правочини в умовах гібридної війни (Ірина Давидова)	250
Розділ 10. Порушення прав інтелектуальної власності в мережі інтернет під час гібридної агресії в умовах воєнного стану (Наталія Бааджи)	279
Розділ 11. Кіберзагрози у гібридній кібервійні: дія і протидія (Євген Харитонов, Олена Харитонova)	323
Розділ 12. Етико-юридичні аспекти використання штучного інтелекту в мережі інтернет в умовах гібридної війни (Олександр Омельчук)	351
Розділ 13. Застосування систем автоматизованого прийняття рішень під час збройного конфлікту (Віра Токарева)	378

Розділ 14. Гібридна війна і кіберзброя (Євген Харитонов, Олена Харитонova)	388
Розділ 15. Вербування неповнолітніх через соцмережі та месенджери в умовах гібридної війни: загрози, механізми та заходи запобігання (Вікторія Рябченко).	420
Розділ 16. Правове регулювання діяльності стартапів в умовах гібридної війни: виклики, можливості та перспективи (Дмитро Розумейко).	435
Розділ 17. Е-кредитування у період воєнного стану (Олена Берназ-Лукавецька)	453
Розділ 18. Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану кібератаками (Богдан Фасій)	483
Розділ 19. Сімейні правовідносини в сфері інформаційних технологій в умовах гібридної війни (Оксана Сафончик)	514
Розділ 20. Забезпечення інформаційної безпеки електронного судочинства в умовах гібридної війни в Україні (Крістіна Дрогозюк)	545
Розділ 21. Кіберспортивна дипломатія: перспективи для України (Максим Ткалич, Юлія Толмачевська)	557
Список основних праць представників школи	565

Авторський колектив

Харитонов Євген (ORCID ID: 0000-0001-5521-0839), доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, зав. кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 1 (у співав. з О. Харитоновою, І. Давидовою); розділ 2 (у співав. з О. Харитоновою); розділ 3 (у співав. з О. Харитоновою); розділ 4 (у співав. з О. Харитоновою); розділ 5 (у співав. з О. Харитоновою); розділ 11 (у співав. з О. Харитоновою); розділ 14 (у співав. з О. Харитоновою);

Харитонova Олена (ORCID ID: 0000-0002-9681-9605), докторка юридичних наук, професорка, членкиня-кореспондент НАПрН України, зав. кафедри права інтелектуальної власності і патентної юстиції НУ «ОЮА»: розділ 1 (у співав. з Є. Харитоновим, І. Давидовою); розділ 2 (у співав. з Є. Харитоновим); розділ 3 (у співав. з Є. Харитоновим); розділ 4 (у співав. з Є. Харитоновим); розділ 5 (у співав. з Є. Харитоновим); розділ 11 (у співав. з Є. Харитоновим); розділ 14 (у співав. з Є. Харитоновим);

Давидова Ірина (ORCID ID: 0000-0001-5622-671X), докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 1 (у співав. з Є. Харитоновим, О. Харитоновою); розділ 9;

Некіт Катерина (ORCID ID: 0000-0002-3540-350X), докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 7;

Сафончик Оксана (ORCID ID: 0000-0001-6781-8219), докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 19;

Бааджи Наталія (ORCID ID: 0000-0002-9889-4879), кандидатка юридичних наук, доцента, доцентка кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА»: розділ 10;

Берназ-Лукавецька Олена (ORCID ID: 0000-0002-2133-1672), кандидатка юридичних наук, доцента, доцентка кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 17;

Галупова Лариса (ORCID ID: 0000-0001-6263-2773), кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА»: розділ 8 (у співав. з А. Кирилюк);

Дрогозюк Крістіна (ORCID ID: 0000-0001-9254-9575), кандидатка юридичних наук, доцента, доцентка кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «ОЮА»: розділ 20;

Калітенко Оксана (ORCID ID: 0000-0003-1001-3561), кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 6;

Кирилюк Алла (ORCID ID: 0000-0002-3051-6599), кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА»: розділ 8 (у співав. з Л. Галуповою);

Омельчук Олександр (ORCID ID: 0000-0002-0082-3619), кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 12;

Ткалич Максим (ORCID ID: 0000-0003-4224-7231), кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Запорізького національного університету: розділ 21 (у співав. з Ю. Толмачевською);

Токарева Віра (ORCID ID: 0000-0002-8409-1477), кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 13;

Толмачевська Юлія (ORCID ID: 0000-0002-7964-8875), докторка філософії (081 право): розділ 21 (у співав. з О. Ткаличем);

Фасій Богдан (ORCID ID: 0000-0002-8715-930X), кандидат юридичних наук, доцент, декан факультету судового та міжнародного права НУ «ОЮА»: розділ 18;

Розумейко Дмитро (ORCID ID: 0000-0001-8206-1031), аспірант кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 16;

Рябченко Вікторія (ORCID ID: 0009-0007-1542-6492), аспірантка кафедри цивільного права НУ «ОЮА»: розділ 15.

Розділ 17

Е-КРЕДИТУВАННЯ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

DOI

Олена Берназ-Лукавецька
кандидатка юридичних наук, доцентка

Онлайн кредитування

Цивільний кодекс України містить визначення кредитного договору, за яким банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14.12.2021 р. надавачем фінансових послуг може виступати фінансова установа, а у випадках, прямо визначених спеціальними законами, – інша юридична особа або філія іноземної юридичної особи, яка має право надавати фінансові послуги відповідно до цього Закону та спеціальних законів.¹

Протягом останніх десятиліть світова банківська індустрія знаходиться в умовах жорсткої конкурентної боротьби, зокрема зараз у період дії воєнного стану. Поява нових інформаційних технологій чинить серйозний вплив на вироблення стратегічної політики банку. Нинішні зміни в банківській сфері пов'язані з впливом ряду факторів, в числі яких міжнародна тенденція до глобалізації ринку банківських послуг, зміна законодавства, а також розвиток інформаційних технологій.

Інформаційні технології (ІТ) кардинально змінюють кредитну сферу, підвищуючи ефективність, безпеку та доступність фінансових послуг. Вони охоплюють широкий спектр програмних та апаратних

¹ Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14 грудня 2021 р. № 953-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 3-4. Ст. 10.

засобів, які використовуються для обробки, зберігання, передачі та аналізу даних у кредитних операціях.

Можна з упевненістю говорити про те, що процес інформатизації банківської діяльності продовжиться і надалі. У банківському секторі в найближчому майбутньому будуть переважати тенденції до підвищення якості та надійності пропонованих продуктів і послуг, збільшення швидкості проведення розрахункових операцій, організації електронного доступу клієнтів до банківських продуктів. Це обумовлено, перш за все, прагненням банків до досягнення конкурентних переваг на фінансових ринках.

На даний час ринок програмних продуктів для кредитних організацій представлений широким спектром систем, що розрізняються як функціональною частиною, так і технічною реалізацією, апаратною платформою, рівнем системного сервісу, методами захисту інформації і т.д.

Однак, будь-яка банківська інформаційна система обов'язково повинна відповідати наступним вимогам: можливість мережевої роботи багатьох користувачів; реалізація всього комплексу банківських операцій з розрахунково-касового обслуговування; кредитно-депозитної діяльності, валютних операцій; гнучке налаштування для доступу кінцевих користувачів; підтримка декількох апаратних платформ; автоматизоване формування більшої частини звітних форм, можливість їх перенастроювання і т.д. Цим вимогам в даний час задовольняють більшість систем для фінансових організацій, представлених на ринку програмних продуктів.

Всі банківські інформаційні системи можна розділити на дві великі групи: розроблені на основі технології файл / сервер або клієнт / сервер. Остання стала фактично стандартом. Вона має такі очевидні переваги, як висока швидкість обробки інформації, слабо залежить від кількості користувачів і обсягу оброблюваних даних; розвинені можливості захисту інформації, що, в свою чергу, обумовлено обробкою основного її обсягу на сервері, доступ до якого може бути фізично обмежений; гнучкість щодо вибірки і аналізу даних. Хоча необхідно зазначити, що така технологія висуває підвищені вимоги до апаратно-технічного забезпечення кредитної організації, перш за все до серверного та мережевого обладнання, на які лягає велика частина навантаження при обробці даних. Переваги реалізації клієнт / сервер-

ної системи в повній мірі проявляються при обробці значних обсягів інформації великим числом одночасно працюючих користувачів.

Говорячи про Інтернет-технології необхідно зазначити, що вони є важливою частиною банківської системи, вони успішно використовуються при обслуговуванні фізичних осіб. Розглянемо різновиди інтернет-технологій, що можуть використовуватися у кредитуванні.

Основними напрямки застосування ІТ в кредитній сфері є:

- Автоматизація процесів: ІТ дозволяють автоматизувати процеси кредитування, починаючи від подачі заявки та перевірки кредитної історії, до видачі та погашення кредиту. Це значно скорочує час обробки заявок та зменшує витрати.
- Електронна комерція та онлайн-кредитування: Інтернет та мобільні додатки дозволяють клієнтам отримувати кредити онлайн, що значно спрощує процес та робить його більш доступним.
- Управління ризиками: за допомогою ІТ банки та кредитні організації аналізують великі обсяги даних для оцінки кредитоспроможності клієнтів та управління кредитними ризиками. Це дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення та знижувати ймовірність неповернення кредитів.
- Кібербезпека: застосування сучасних технологій шифрування та захисту даних забезпечує безпеку транзакцій та захист конфіденційної інформації клієнтів.¹
- Зручність та доступність: онлайн-банкінг та мобільні додатки роблять кредитні послуги більш доступними для широкого кола користувачів, у тому числі для тих, хто раніше не мав можливості користуватися традиційними банківськими послугами.

Інтернет відіграє важливу роль в сучасному світі, допомагаючи швидко знайти необхідну інформацію. Наприклад, людям, зацікавленим в пошуку житла, і все, що з ним пов'язано, – це і способи державної підтримки при купівлі житла, пошук кредитора та вибір кредитування. Цю інформацію можна отримати на сайтах банків-кредиторів. За допомогою онлайн-видань, що містять інформацію про нерухомість, можна ознайомитися з інтернет-каталогами, що допомагають з вибором іпотечних програм. Також нову інфор-

¹ Інформаційні технології в нашому житті. URL: <https://surl.li/fyinzc>

мацію завжди можна знайти на офіційних сайтах державних і муніципальних органів влади.

Ще одним видом інтернет-технологій є іпотечні онлайн-калькулятори. За допомогою такої системи громадянин може розрахувати суму іпотечного кредиту, визначитися з початковим внеском і графіком погашення заборгованості, розрахувати процентну ставку. Онлайн-калькулятори допомагають порівняти різні пропозиції та прийняти обґрунтоване рішення щодо вибору іпотечного кредиту.

В основному банки створюють онлайн-калькулятори, включаючи туди умови якоїсь певної іпотечної програми, для полегшення розрахунку різних витрат.

Деякі калькулятори стали дуже популярними саме у період воєнного стану, наприклад, для програми «єОселя». Вони дозволяють розрахувати умови кредитування з урахуванням пільгових ставок та інших умов.¹ Програма «єОселя» передбачає пільгове кредитування на придбання житла для певних категорій громадян України. Умови програми включають вік позичальника (від 18 до 70 років на момент погашення), платоспроможність, відсутність у власності надмірного житла (52,5 кв. м + 21 кв. м на кожного члена сім'ї) та не участь в інших державних програмах забезпечення житлом. Також існують обмеження щодо типу та площі житла, яке можна придбати за програмою.

Програмою можуть скористатися громадяни України, які належать до певних пільгових категорій, або ті, хто відповідає загальним умовам участі. Серед них : військовослужбовці (за контрактом ЗСУ), СБУ, служби зовнішньої розвідки, ГУР, Нацгвардії, Держприкордонслужби, Управління державної охорони, Держспецзв'язку, Держспецтрансслужби, педагогічні, медичні та наукові працівники, Ветерани війни та члени їхніх сімей, учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни та захисників України, внутрішньо переміщені особи (ВПО).

Існує такий вид технологій як інтернет-консультація, тобто надання консультацій та порад спеціалістами (лікарями, психологами, юристами, консультантами тощо) за допомогою інтернет-зв'язку, таких як відео- та аудіоконференції, чати, електронна пошта. Це зручний спосіб отримати консультацію, не виходячи з дому, особливо коли особиста зустріч неможлива або небажана.

¹ Калькулятор іпотеки єОселя. URL: <https://riel.ua/calculator-mortgage-home>

До видів інтернет-консультацій, які стали найбільш популярними у пір од воєнного стану можна віднести:

- Медичні онлайн-консультації:

Лікарі можуть проводити консультації, діагностувати захворювання, давати рекомендації щодо лікування та контролювати стан пацієнтів через відеозв'язок, аудіо-повідомлення або текстові чати.

- Психологічні онлайн-консультації:

Психологи надають психологічну підтримку, проводять терапію та консультують з питань психічного здоров'я через відеозв'язок, аудіо-повідомлення або текстові чати.

- Консультації з різних галузей:

Онлайн-консультації можуть охоплювати широкий спектр питань, наприклад, консультації з фінансів, освіти, кар'єри, бізнесу тощо.

- Консультації для підтримки клієнтів:

Онлайн-консультанти допомагають клієнтам на сайтах та в додатках розібратися з продуктами, послугами та вирішити проблеми.

- Юридичні онлайн-консультації:

Юристи можуть надавати юридичні консультації та поради з правових питань за допомогою онлайн-інструментів. Також такі послуги можуть надаватися з питань кредитування. Це дуже зручна послуга, яка дозволяє подати заявку на кредит не виходячи з дому. Ще одна перевага цієї функції – можна подавати заявку в кілька банків. Також і для банківських працівників зручне використання цієї системи, вони можуть дистанційно консультувати клієнтів з приводу нових послуг і контролювати їх заборгованість. У період кризи, для деяких клієнтів буде цікава інформація з рефінансування і реструктуризації кредитів.

Також зараз, у зв'язку з тим, що багато українців знаходяться за кордоном у період воєнного стану введеного в Україні, набирають попит онлайн консультації з приводу купівлі нерухомості в кредит у країні перебування. Деякі країни Європейського Союзу пропонують можливість отримати посвідку на проживання при купівлі нерухомості. Наприклад, у Португалії, Греції, Італії та Франції існують такі програми.

Щодо недоліків онлайн консультацій, то до них можна віднести:

Обмежений невербальний контакт: складніше оцінити невербальні сигнали клієнта, такі як мова тіла та міміка, що може вплинути на точність діагностики та оцінки його правоздатності.

Технічні проблеми: залежність від стабільного інтернет-з'єднання та наявності необхідного обладнання.

Обмеження у деяких випадках: не всі питання у сфері кредитування можна вирішити онлайн, іноді потрібна особиста присутність.

В цілому, інтернет-консультації є корисним інструментом для отримання допомоги та підтримки у різних сферах життя, але важливо враховувати їхні переваги та недоліки, щоб зробити правильний вибір.

Також одним з достатньо нових продуктів, що з'явилися на ринку, стала можливість оплати рахунків через Інтернет. Нові технології оплати рахунків через Інтернет включають в себе використання систем інтернет-еквайрингу, таких як Click to Pay та мобільних платіжних систем, на кшталт Google Pay та Apple Pay, які дозволяють оплачувати покупки онлайн за допомогою банківських карток, а також нові платіжні методи, що використовують API для інтеграції з різними сервісами.

Інтернет-еквайринг для інтернет-магазину чи іншого онлайн-бізнесу – це послуга, яка передбачає обробку безготівкових транзакцій на власному веб-сайті компанії або на іншій платформі, через яку працює підприємець (наприклад, веб-сайт електронної комерції або соціальні мережі). Це означає, що платежі через інтернет стають простішими та доступнішими.

Більше того, з кожним роком безготівковий розрахунок стає все більш популярним та ефективним (а також простішим). Суть еквайрингу полягає в процесі обробки транзакції, де покупець оплачує товар або послугу за допомогою своєї картки, а продавець отримує гроші на свій рахунок. Навіть не знаючи цієї складної назви, багато хто користується еквайрингом вже

Існує кілька основних типів еквайрингу для онлайн-бізнесу.

- 1) Банківський еквайринг. До переваг можна віднести високий рівень безпеки. Крім того, в транзакції бере участь менше посередників, ніж при роботі через сторонні системи, завдяки чому комісії можуть бути відносно низькими. Кількість способів оплати обмежена: як правило, лише картки.
- 2) Платіжна система. Використовується сторонній сервіс онлайн-платежів. Такі сервіси інтернет-еквайрингу зазвичай мають вищі комісії, ніж банківські, але набір функцій більший,

від поглибленої статистики до розрахунку податків. Список доступних варіантів оплати ширший, ніж у банківського еквайрингу.

- 3) Криптоеквайринг. Система для прийому платежів у криптовалюті. Багато користувачів підключають її як додаткову послугу. Вона дозволяє працювати з клієнтами з-за кордону та пропонує високу безпеку та низькі комісії.¹

Також виділяють торговий еквайринг – це система, яка дозволяє приймати банківські картки в магазинах, кафе, ресторанах та інших торгових точках. Тобто, бізнес спрощує процес прийняття платежів і для себе.

Суть процесу полягає в тому, що під час оплати покупець проводить своєю картою через спеціальний пристрій – POS-термінал. Термінал надсилає інформацію про оплату до банку, який перевіряє, чи достатньо коштів на рахунку покупця, і або схвалює, або відхиляє транзакцію. Вся процедура займає кілька хвилин. У магазинах цей вид оплати практикується поряд з готівковими платежами вже давно.

Приклад того, як відбувається придбання:

1. Отже, клієнт хоче оплатити свою покупку.
2. Продавець вводить необхідну суму та просить клієнта оплатити картою.
3. Покупець проводить своєю картою (через термінал).
4. Запит надходить з терміналу до банку (цей банк обслуговує саме цей термінал).
5. Банк надсилає запит до банку, який видав картку.
6. Другий банк перевіряє, чи достатньо коштів на рахунку, і підтверджує або відхиляє запит.
7. Транзакція або підтверджена, або відхилена. Тобто, покупка або оплачена, або ні.

Іноді в цьому процесі можуть виникати збої, але такі випадки трапляються рідко.

Варто сказати кілька слів про переваги торгового еквайрингу у період воєнного стану: зручність для клієнтів – можливість оплачувати товари та послуги картою, що зменшує потребу у використанні готів-

¹ TOP-6 Internet Acquiring Platforms and Their Features Overviewed. URL: <https://cryptocloud.plus/en/blog/internet-acquiring-services-compilation>

ки; збільшення продажів – клієнти частіше здійснюватимуть покупки, якщо мають можливість розрахуватися карткою; безпека – мінімізація ризиків, пов'язаних зі зберіганням та транспортуванням готівки. Не слід забувати про таку перевагу, як автоматизація бухгалтерського обліку – еквайринг дозволяє автоматично фіксувати та обробляти платежі ¹.

Також такі технології дозволяють оплатити рахунки не виходячи з дому. Через Інтернет можна оплатити не тільки іпотеку, а й комунальні платежі, платежі за телефон і багато іншого. Ця система дуже зручна в експлуатації. Але поки вона не зовсім безпечна, оскільки Інтернет володіє низьким рівнем надійності. Тому не рекомендується зберігати дані вашого рахунку на комп'ютері або телефоні.

Необхідно підкреслити, що основними перевагами технологій оплати є:

- Зручність – швидка та проста оплата онлайн без необхідності вводити дані картки кожного разу.
- Швидкість: здійснення платежів за лічені секунди.
- Безпека: захист даних карток за допомогою шифрування та інших технологій.
- Доступність: можливість оплати в будь-який час і в будь-якому місці.
- Збільшення конверсії: зручність оплати може призвести до збільшення продажів.

Ще однією зручною послугою є отримання своєї кредитної історії онлайн. Така онлайн перевірка кредитної історії дозволяє дізнатися про платіжну дисципліну та наявність поточних та минулих кредитів позичальника. Це важливо, оскільки кредитна історія впливає на можливість отримання нових кредитів, умови кредитування (процентна ставка, ліміти) та може використовуватися для захисту від шахрайства.

Кредитна історія показує, як особа позичальника вчасно погашає кредити та чи є у позичальника прострочення. Це важливий фактор для банків та фінансових установ при прийнятті рішення про надання кредиту. Позитивна кредитна історія збільшує шанси на отримання кредиту на вигідніших умовах, таких як нижча процентна ставка або вищий кредитний ліміт.

¹ Trading and internet acquiring: what it is in simple terms. URL: <https://112.ua/en/tor-govvj-i-internet-ekvajring-cto-eto-takoe-prostymi-slovami-39686>

Тобто, особа може замовити кредитний звіт – це документ, в якому відображається його кредитна історія, тобто інформація про поточні та минулі кредити, заборгованість і прострочення. Для перегляду такого кредитного звіту необхідно зайти на офіційний сайт і в спеціальному розділі ввести свої персональні дані.

Так, наприклад, перевірити кредитну історію онлайн можна на **сайті Українського бюро кредитних історій (УБКІ): ubki.ua**, або за допомогою **чат-боту УБКІ в Viber та Telegram: УБКІ**, а також **окремі банки та фінансові установи** такі як ПриватБанк, пропонують перевірку кредитної історії через свої онлайн-сервіси (наприклад, Приват24)¹.

Зазвичай для такої перевірки потрібні лише паспорт та ідентифікаційний код. Варто пам'ятати, що кредитна історія – це важливий інструмент для управління фінансовими ризиками, як для позичальників, так і для кредиторів.

Також прикладами впровадження ІТ у кредитній сфері є: системи автоматизованої обробки заявок (SAO)², які дозволяють автоматизувати процес перевірки документів, оцінки кредитоспроможності та прийняття рішень; системи управління ризиками, що Використовують алгоритми машинного навчання для аналізу великих обсягів даних та виявлення шахрайства, а також для оцінки ризиків непогашення кредитів; та онлайн-платформи для кредитування, які Забезпечують можливість подачі заявок на кредит та отримання коштів онлайн, а також управління кредитами через інтернет.

В цілому, інформаційні технології відіграють ключову роль у трансформації кредитної сфери, роблячи її більш ефективною, безпечною та доступною для всіх учасників.

Таким чином ми бачимо, що наразі інформаційні технології охоплюють все більше сфер людської життєдіяльності та ведення бізнесу. Не є винятком і є сфера надання кредитних послуг, у якій серед основних видів кредиту (банківський, споживчий тощо) з'являється та використовується ще один, а саме кредит он-лайн.

¹ Як стати партнером УБКІ? URL: <https://www.ubki.ua/partner>

² Інформаційні системи та технології в банківській сфері: методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» першого (бакалаврського) рівня. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. URL: <https://surl.li/rnofzp>

У тому числі, нинішні технології зробили допустимими появу електронного глобального фінансового ринку, який базується на інтеграційних системах, таких як: Телефонний банк, Банк-Клієнт, Інтернет, Інтернет Банк-Клієнт, рекомендовані в якості основних курсів просування банківських послуг.

Передові банки, які вивчають досвід, накопичений країнами заходу по застосування комунікаційних електронних систем, стали користуватися ним в своїй практиці.

Щодо он-лайн кредитування, то воно є послугою, за допомогою якою позичальник може подати он-лайн заявку на отримання кредиту (у тому числі отримати кредитну картку) за допомогою заповнення спеціальної форми на сайті кредитної організації. Після цього позичальник або отримує попереднє рішення про можливість кредитування прямо на сайті, або з ним зв'язується представник кредитора для подальшого розгляду цього питання.

Завдяки такій можливості подати заявку на он-лайн кредит в банк або іншу кредитну організацію особа заощаджує свій час та може дізнатися про перспективи отримання кредиту в необхідній сумі, не відвідуючи при цьому ці установи особисто.

Онлайн-кредитування стосується різних методів, які споживачі використовують для позики грошей або відстрочки платежів за онлайн-покупки. Ці методи включають кредитні картки, цифрові гаманці, банківські перекази, послуги «купи зараз, плати пізніше» та навіть криптовалюту для деяких платформ. По суті, всі вони передбачають можливість здійснювати покупки або отримувати доступ до коштів онлайн, з розумінням того, що повернення коштів відбудеться пізніше, або негайно, або з часом.

Можна виділити основні різновиди онлайн-кредитів:

1. Кредитні картки. Вони дозволяють користувачам позичати гроші для покупок та повертати залишок пізніше, часто з відсотками. Використовуються онлайн. Широко приймаються для онлайн-транзакцій через платіжні шлюзи. Прикладами є: Visa, Mastercard, American Express.

2. Цифрові гаманці. Вони зберігають платіжну інформацію (кредитні картки, банківські рахунки) для швидких онлайн-покупок. Сприяють швидшому оформленню замовлення шляхом безпеч-

ного зберігання платіжних даних. Приклади: PayPal, Apple Pay, Google Pay ¹.

3. Банківські перекази. Прямий переказ коштів з одного банківського рахунку на інший. Поширені для великих покупок і можуть бути здійснені через платформи або додатки онлайн-банкінгу. Приклади: SEPA (для європейських банківських переказів), онлайн-банківські перекази.

4. Купуй зараз, плати пізніше (BNPL). Даний різновид дозволяє клієнтам купувати товари негайно та оплачувати їх пізніше, часто частинами, з відсотками або без них. Він стає дедалі популярнішим для онлайн-торгівлі. Приклади: Klarna, Afterpay.

5. Криптовалюта. Цифрові або віртуальні валюти, які можна використовувати для онлайн-транзакцій. Деякі онлайн-платформи та продавці приймають криптовалюту як спосіб оплати. Приклади: Bitcoin, Ethereum.

6. Передплачені картки. Картки, завантажені певною сумою грошей, яку можна використовувати для онлайн-покупок. Надають спосіб управління витратами та корисні для людей без традиційних банківських рахунків.

7. Платіжні шлюзи. Платформи, що обробляють онлайн-платежі, діючи як місток між клієнтом, продавцем та платіжними мережами. Вони сприяють безпечному переказу коштів для різних способів онлайн-платежів. Приклади: Stripe, Razorpay.²

Прикладом онлайн кредитування є також дистанційне оформлення товару в кредит в Інтернет магазинах (кредит на онлайн покупки). Найчастіше такими товарами є телефони, смартфони, побутова техніка. Особа може розраховувати на надання такого кредиту у розмірі від 1000 до 100 000,00 гривень, в залежності від строку надання кредиту, віку позичальника, початкового внеску, приблизного графіку погашення кредиту та ідентифікуючих документів позичальника (паспорта, ІНН, пенсійного посвідчення, тощо).³

¹ Different Types of Electronic Payment Systems with Advantages and Disadvantages. URL: <https://razorpay.com/blog/types-of-electronic-payment-system/>

² Accept Online Payments Seamlessly in India with Razorpay Payment Gateway- URL: <https://razorpay.com/payment-gateway/>

³ Кредити на онлайн покупки фізичним особам. URL: <https://sensebank.ua/privatnim-osobam>

Ще одним цікавим прикладом онлайн кредитування є отримання кредиту на короткий термін (наприклад, до моменту отримання заробітної плати). Деякі організації пропонують таку послугу як он-лайн позика. Так, у Республіці Казахстан позичальник повинен виконати наступні дії для отримання позики он-лайн:

Подати заявку на отримання позики. Заявник (позичальник) повинен бути громадянином Республіки Казахстан або іноземним громадянином з видом на проживання, який проживає на території Республіки Казахстан та досяг віку 20 років, має постійну реєстрацію на території Республіки Казахстан.

При заповненні Заявником Заявки, Заявник надає Товариству (кредитору) наступну інформацію, включаючи, але не обмежуючись: розмір суми і термін видачі позики, який не може перевищувати 30 (тридцяти) календарних днів; фото документа, що посвідчує особу, отримані через Сайт або Мобільний додаток; фотографії Заявника, отримані через Сайт або Мобільний додаток; індивідуальний ідентифікаційний номер (ІН); адреса проживання заявника; адреса електронної пошти; номер мобільного телефону.

Вказати суму Договору в Оферті при виборі суми позики на Сайті або в Мобільному додатку.

Позичальник зобов'язується повернути надану суму Позики і сплатити Винагороду за користування позикою в порядку і в терміни, обумовлені Договором.

1. Заявник, який має намір отримати Позику, повинен зареєструватися на Сайті або в Мобільному додатку шляхом заповнення Анкети, викладеної на Сайті і в Мобільному додатку. При цьому Заявник погоджується надати Товариству усю необхідну інформацію (див. п.2)
2. Після отримання необхідної інформації Товариство приймає рішення про видачу або відмову у видачі позики в розмірі та на умовах, зазначених Заявником в Оферті, не пізніше 1 (одного) робочого дня з дати направлення Заявником Заявки. Товариство повідомляє Заявника про прийняте рішення про надання Позики або відмову від укладення Договору з Заявником будь-яким доступним способом.
3. Заявник до прийняття позитивного рішення про видачу позики зобов'язаний на вимогу Товариства пройти процес ідентифіка-

ції на Сайті або в Мобільному додатку, шляхом: фотографування документа, що посвідчує особу (лицьовий та зворотний бік); фотографування особи.

4. У разі прийняття Товариством позитивного рішення про видачу Заявнику Позики, Товариство надає Позику Позичальнику у вигляді одноразового перерахування Суми Позики, вказаною в Оферті, на Гаманець Позичальника.¹

Характеризуючи використання онлайн кредитування, слід згадати його широке застосування у Польщі. Таким видом кредитування є соціальний кредит – позика он-лайн. Звичайно, для того аби надати або отримати соціальну позичку необхідно мати при собі посвідчення особи (такі як водійські права або паспорт) і невелику суму грошей, яка буде впливати на субрахунок на сайті. Крім того, можна перевірити номер телефону або місце розташування позичальника – це збільшить авторитет і можливість отримати позичку, особливо на самому початку своєї діяльності на сайті.

Після успішного створення облікового запису, особа може виступати як кредитором, так і позичальником. У цих системах є деякі служби безпеки, які захищають інтереси бажаючих інвестувати. Відсотки за позиками оподатковуються як дохід капіталу, а не як дохід від підприємницької діяльності.

Дана компанія підтримує веб-портал, який дозволяє особі зв'язатися з людьми, які мають потребу у кредиті – позичальниками, а також з людьми, у яких є кошти, щоб знайти – кредитора. Позичальник беручи кредит повинен заздалегідь вказати суму кредиту, приблизний термін погашення і процентну ставку на яку він розраховує. Це клієнт робить через офіційний сайт. Також йому необхідно вказати на сайті особисті дані, включаючи інформацію про щомісячний дохід та кількість осіб, що проживають разом з ним. Дана інформація необхідна для перевірки позичальника в інформаційному бюро кредитів. Якщо у позичальника немає проблем з погашенням інших кредитів така кредитна заявка буде мати позитивний результат.

Щодо самого договору позики, то він направляється замовнику після того, як позичальник проходить процедуру подачі заявки на отримання кредиту та починає діяти після передачі плати за перевірку в розмірі 1 злотих, а також затвердження його умов.

¹ Правила надання позик. URL: <https://finance.kz/zaimy>

Крім того, позичальник повинен поставити свій електронний підпис на договорі і відправити його через Мережу. Якщо у нього немає цифрового підпису, необхідно надрукувати весь договір з додатками та підписати його. Підпис має бути чітким і складатися з імені та прізвища. Далі система генерує електронний контракт і передає кошти, депоновані усіма кредиторами на рахунок позичальника. Щомісячний платіж відсотків є відповідною частиною капіталу, яку отримує кредитор. Ці відсотки є його єдиною нагородою.¹

Таким чином, перевагою он-лайн кредитування, позика мають перевагами спрощений спосіб отримання грошових коштів, що дозволяє позичальникам заощадити час.

Підсумовуючи, можна визначити онлайн кредитування, як процес оформлення і надання клієнтом в Банк документів на отримання кредиту по інтернет-заявці, підписання сторонами інформації про умови кредитування та процентній ставці, укладення кредитного договору за допомогою системи «Інтернет-Банк».

Але, як у кожному кредитному договорі, актуальною є проблема забезпечення інтересів учасників договору, передусім, інтересів кредитора (кредитодавця), який ризикує, надаючи кредит у період воєнного стану. Разом із тим, при такому кредитуванні кредитні ризики можуть виявитися вищими, оскільки кредитодавець не завжди має можливості достатньо ретельно перевірити платоспроможність потенційного боржника, його кредитну історію тощо.

У зв'язку з цим суттєво зростає значення правових засобів забезпечення виконання кредитного договору, найбільш прийнятними з яких при онлайн кредитуванні є застава і гарантія. Тому далі доцільно докладніше зупинитися на розгляді особливостей їхнього застосування у ІТ-сфері.

Застава ІТ-об'єктів у період воєнного стану

Застава є цивільним правовідношенням, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (наприклад, сплатити гроші, передати майно, виконати

¹ Nikt nie daje gwarancji dla pożyczek w sieci. URL: <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/415270,nikt-nie-daje-gwarancji-dla-pozyczek-w-sieci.html>

певну роботу, тощо) або утриматись від виконання певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Сторона, яка виступає боржником за зобов'язанням, повинна виконати зобов'язання належним чином відповідно до умов договору та вимог Цивільного кодексу України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту та інших вимог, що звичайно ставляться (ст. 526 ЦК).

Безумовно, боржник може при бажанні додатково забезпечити виконання свого обов'язку одним із способів забезпечення виконання зобов'язання, передбачених цивільним законодавством, серед яких гарантія, неустойка, порука, притримання, завдаток і в тому числі застава.

Щодо застосування застави, то нею, як вбачається зі ч. 1 ст. 3 Закону України «Про заставу», може бути забезпечене виконання лише таких зобов'язань, за якими вимога кредитора є дійсною або майбутня вимога, яка не суперечить законодавству України. У згаданій нормі міститься окремі види вимог, які можуть бути забезпечені заставою, зокрема такі, що випливають з договорів купівлі-продажу, перевезення позики, оренди тощо. Оскільки ця норма не дає визначення дійсності вимоги, логічно припустити, що заставою можуть забезпечуватись й інші дійсні вимоги, які не згадуються прямо в Законі «Про заставу» та ті вимоги, що перелічуються в цьому законі, не завжди можуть бути забезпечені заставою, а лише у тому випадку, коли вони мають ознаки дійсності.

Предметом застави може виступати майно та майнові права, які відповідно до законодавства України можуть бути відчужені заставодавцем та на які може бути звернено стягнення. Крім того, предметом застави може бути майно, яке стане власністю заставодавця після укладення договору застави, в тому числі продукція, плоди та інші прибутки (майбутній урожай, приплід худоби тощо), якщо це передбачено договором.

Зазвичай у міжнародній практиці, розглядаючи варіанти кредитування, позичальнику, можливо, доведеться вибирати між забезпеченим та незабезпеченим кредитом. Забезпечені кредити вимагають надання позичальником чогось цінного як застави на випадок, якщо він не зможе погасити кредит, тоді як незабезпечені кредити дозволяють

позичальнику позичити гроші одразу. Обидва типи кредиту мають свої плюси та мінуси, тому перш ніж приймати будь-яке рішення, краще зрозуміти пов'язані з ними умови.

Розглянемо детальніше ці види. Так, забезпечений кредит – це кредит, забезпечений заставою. Найпоширенішими типами забезпечених кредитів, зокрема, у період воєнного стану, є іпотека та автокредити, і у випадку цих кредитів заставою є будинок або автомобіль позичальника. Але насправді заставою може бути будь-який фінансовий актив, яким володіє позичальник. І якщо ви не погасите кредит, банк може вилучити ваше забезпечення як платіж. Наприклад, у США, інформація про вилучення майна залишається у кредитній історії позичальника до 7 років.

У більшості країн Європи, коли позичальник бере кредит, що є забезпеченим, кредитор накладає заставу на актив, який він пропонує як заставу. Після погашення кредиту кредитор знімає заставу, і позичальник повністю володіє обома активами.

Оскільки активи позичальника можуть бути конфісковані, якщо він не погасить забезпечений кредит, вони, можливо, ризикованіші, ніж незабезпечені кредити.

Ось види активів, які можна використовувати як предмет “забезпеченого” кредиту, наприклад, у США:

- Нерухомість. Іпотека використовується для придбання житла, при цьому нерухомість виступає в якості застави. Типові терміни кредиту становлять 15 або 30 років.
- Банківські рахунки (поточні рахунки, ощадні рахунки, депозитні сертифікати та рахунки грошового ринку)
- Транспортні засоби (легкові автомобілі, вантажівки, позашляховики, мотоцикли, човни тощо). Автокредит використовується для придбання транспортного засобу (наприклад, автомобіля), який служить заставою. У разі невиконання зобов'язань кредитор може вилучити транспортний засіб.
- Акції, пайові фонди або інвестиції в облігації
- Страхові поліси, включаючи страхування життя. Кредит на страхування життя : береться під грошову вартість поліса страхування життя, причому поліс виступає в якості забезпечення. Боржник може погасити кредит або отримати залишок відрахування з виплати страхової суми у разі смерті бенефіціара.

- Колекційні предмети високого класу та інші цінності (дорогоцінні метали, антикваріат тощо)
- Кредитні картки, такі як Capital One Platinum Secured Credit Card та Platinum Secured Mastercard® від First Tech Federal Credit Union . У цьому випадку заставою є готівка, яку позичальник вносить (часто це повертається депозит у розмірі 200 доларів США), яка діє як його початковий кредитний ліміт. Позичальник отримує свій депозит назад, коли закриває рахунок.
- Результати творчої діяльності в сфері ІТ, такі як програмний код, алгоритми, бази даних, а також винаходи, торгові марки, дизайн програмного забезпечення та інше.
- Апаратне забезпечення (наприклад, комп'ютери, сервери, мережеве обладнання), програмне забезпечення (операційні системи, програми, бази даних), дані (інформація, що обробляється).

Також останнім часом стали непоодинокими випадки оформлення таких різновидів кредиту як кредит, забезпечений акціями : забезпечений ощадним рахунком або депозитним сертифікатом (CD) часто з нижчими процентними ставками, ніж незабезпечені позики.

Депозитний сертифікат (CD) – це тип ощадного рахунку, який виплачує фіксовану процентну ставку за кошти, що зберігаються протягом узгодженого періоду. Найкращі ставки за депозитними сертифікатами зазвичай вищі, ніж за ощадними рахунками, але позичальник втрачає гнучкість зняття коштів. Якщо він зніме кошти з депозитного сертифіката достроково, з нього буде стягнуто штраф.

Депозитні сертифікати бувають на різні терміни, від 3-, 6- та 12-місячних до 4-, 5- та навіть 10-річних. Вони є безпечнішою та консервативнішою інвестицією, ніж акції та облігації, але пропонують менші можливості для зростання.¹

Як ми вже говорили вище, для позичальника при отриманні кредиту важливо мати позитивну кредитну історію. Однак, цікавим моментом є те, що кредити з «поганою кредитною історією» також мають місце на практиці при отриманні кредиту, але зазвичай розміри позик невеликі, терміни погашення короткі, а ставки високі.

Погана кредитна історія – це термін, який часто використовується для опису низького кредитного рейтингу.

¹ What is a certificate of deposit (CD)? Pros and Cons. URL: <https://www.investopedia.com/terms/c/certificateofdeposit.asp>

Низький кредитний рейтинг часто пов'язаний із пропущеними або несвоєчасними платежами за кредитними картками, позиками чи іншими позиками, а також із регулярним перевищенням кредитного ліміту. Це також може включати людей, які повністю порушили умови кредитної угоди, тобто порушили її.

Кожен кредитор має власні критерії, вирішуючи, кому він схвалить кредитну картку чи позику. Не існує конкретного кредитного рейтингу, який кредитори використовують для прийняття рішень щодо схвалення. Це означає, що позичальник може мати право на одну кредитну картку, але не на іншу від іншого кредитора.

На сьогоднішній момент, у період воєнного стану, банки все частіше стикаються не з вчасним погашенням кредиту. Однак, все одно, навіть якщо позичальник порушував неодноразово умови кредитних договорів, краще намагатися їх укласти знов, наприклад, оформлення кредитної картки на незначну суму.

Кредитна картка, розроблена для людей з поганою кредитною історією, працює так само, як і стандартна кредитна картка, але часто з іншими умовами. Наприклад, кредитні ліміти зазвичай нижчі та мають вищу процентну ставку.

Хоча процентна ставка за цими картками може бути вищою, своєчасне здійснення платежів покаже, що позичальник здатен керувати кредитною угодою. Це може покращити його кредитний рейтинг з часом.

Ось деякі важливі речі, які слід враховувати під час подання заявки на отримання та використання кредитної картки для людей з поганою кредитною історією, а також деякі речі, про які слід знати:

- Позичальник може використовувати картку, щоб покращити свій кредитний рейтинг;
- Будь-які покупки, здійснені за допомогою кредитної картки, захищені, як і стандартна кредитна картка;
- Позичальник все ще можете мати право на отримання цих карток, якщо у нього є ССJ або він раніше був оголошений банкрутом;
- Якщо позичальник ніде не працює або не зареєстрований за адресою, подання заявки на отримання кредитної картки може бути складнішим.

Наприклад, у Великій Британії є навіть спеціальні види кредитних карток, щоб покращити кредитну історію, зокрема кредитна картка Vanquis Credit Builder.¹

Деякі важливі моменти, які слід пам'ятати, подаючи заявку на отримання картки з поганою кредитною історією:

По-перше, це то, що багато кредиторів пропонують позичальнику можливість початкової перевірки відповідності вимогам. Це може допомогти з'ясувати, чи буде заявка позичальника схвалена без залишення «жорсткої перевірки кредитної історії» у його кредитному досьє.

По-друге, перевірка відповідності вимогам дає уявлення позичальнику про те, чи буде йому надано кредит. Але це не завжди гарантовано. Також, часто потрібно проводити додаткові перевірки на шахрайство, дані про особу та платоспроможність. Це означає перехресну перевірку інформації у заявці позичальника з його кредитною історією. Необхідно розуміти, що кредитори проведуть повну перевірку кредитної історії потенціального позичальника, що буде зазначено у його кредитній історії. Тож треба бути уважним, вибираючи найкращі кредитні картки.

Щодо незабезпеченого кредиту, то він не вимагає застави, хоча з позичальника все одно стягуються відсотки, а іноді й комісії. Студентські позики, особисті позики та кредитні картки – все це приклади незабезпечених кредитів.

Оскільки застави немає, фінансові установи видають незабезпечені позики значною мірою на основі кредитного рейтингу чи кредитної історії погашення минулих боргів (див. попередній розділ). З цієї причини незабезпечені позики можуть мати вищі процентні ставки (але не завжди), ніж забезпечені позики.

Незабезпечені особисті набирають популярності. За даними онлайнового ринку кредитування Lending Tree, у США налічується приблизно 20,2 мільйона позичальників особистих позик. Особа може взяти особисту позику практично для будь-якої мети, будь то ремонт кухні, оплата весілля, відпустка мрії чи погашення боргу за кредитною картою.

Більшість людей беруть особисті позики для консолідації боргів, і оскільки особисті позики, як правило, мають нижчу річну процентну

¹ Credit Builder Credit Card. URL: <https://www.vanquis.com/credit-cards/credit-builder-card/>

ставку, ніж кредитні картки, позичальники часто можуть заощадити гроші на відсотках.

Консолідація боргів об'єднує кілька боргів, зазвичай боргів з високими відсотками, таких як рахунки за кредитними картками, в один платіж. Консолідація боргів – гарна ідея, якщо позичальник може отримати нижчу процентну ставку, ніж він сплачує зараз. Це допоможе йому зменшити загальну суму боргу та реорганізувати її, щоб він міг швидше її погасити. Якщо позичальник має справу з керованою сумою боргу та хоче спростити сплату кількох рахунків з різними процентними ставками, платежами та термінами погашення, консолідація боргу – це розумний підхід, який він може реалізувати самостійно.

Існує два основні способи консолідації боргу, обидва з яких зосереджують боргові платежі позичальника в одному щомісячному рахунку. Найкращий варіант для боржника залежатиме від його кредитного рейтингу та співвідношення боргу до доходу.

Наприклад, можна отримати кредитну картку з 0% відсотками та переказом балансу. З такою кредитною картою з боржник переводить залишки коштів з своєї існуючої кредитної картки на нову картку, а потім погашає її з нульовими відсотками протягом акційного періоду, який може тривати від 15 до 21 місяця. Це заощаджує гроші на відсотках і навіть може допомогти боржнику швидше позбутися боргів, оскільки він може використати ці додаткові заощадження для погашення боргу. Щоб претендувати на участь, йому знадобиться хороший або відмінний кредитний рейтинг (кредитний рейтинг 690 або вище).

Або можливо отримати кредит на консолідацію боргу з фіксованою ставкою. За допомогою кредиту на консолідацію боргів боржник використовує кошти кредиту для погашення боргів, а потім повертає його частинами протягом встановленого терміну, зазвичай від одного до семи років. Оскільки процентні ставки за кредитом на консолідацію боргів фіксовані, він сплачуватимете однакову суму щомісяця, доки кредит не буде погашено. Боржник може отримати кредит на консолідацію боргів з поганою кредитною історією (кредитний рейтинг 629 або нижче), але позичальники з вищими рейтингами, ймовірно, матимуть право на найнижчі процентні ставки.

Коли варто розглянути консолідацію боргів?

Успішна стратегія консолідації вимагає наступного:

- щомісячні платежі за боргами не перевищують 50% щомісячного валового доходу позичальника.
- кредитна історія позичальника достатньо хороша, щоб претендувати на отримання картки з 0% ставкою на переказ балансу або кредиту на консолідацію боргу з нижчою процентною ставкою, ніж його існуючий борг.
- грошовий потік позичальника може стабільно покривати регулярні платежі за його боргом.

Якщо ви оберете картку з переказом балансу, ви зможете погасити її протягом акційного періоду.

Якщо ви оберете консолідований кредит, ви зможете погасити його протягом одного-семи років.

Ось приклад, коли консолідація має сенс: скажімо, у вас є дві або три кредитні картки з процентними ставками від 23% до 28%, і ваша кредитна історія хороша. Ви можете претендувати на отримання необезпеченого кредиту на консолідацію боргу під 15% – значно нижча процентна ставка. Завдяки меншим відсоткам, що нараховуються щомісяця, ви швидше досягнете успіху в позбавленні від боргів.

Для багатьох людей консолідація відкриває світло в кінці тунелю. Якщо позичальник бере кредит із трирічним терміном та знає, що його буде погашено за три роки – за умови, що він вчасно сплачує платежі та контролює свої витрати. І навпаки, здійснення мінімальних платежів за кредитними картками може означати місяці або роки до їх погашення, і все це при нарахуванні більших відсотків, ніж початкова основна сума.

Консолідація боргів, як правило, є гарною ідеєю, оскільки вона спрощує погашення боргів з високими відсотками, таких як кредитні картки. Якщо позичальник має право на низьку процентну ставку за кредитом на консолідацію боргів або переведе свої борги на кредитну картку з 0% переказом балансу, він заощадить гроші на відсотках, які потім зможе використати для погашення боргу.

Тільки необхідно переконатися, що у боржника не накопичуються нові залишки на консолідованих картках, оскільки це може призвести до подальшого заборгованості, тому потрібно враховувати всі пе-

реваги та недоліки, перш ніж подавати заявку на позику або картку з переказом балансу.¹

Як зазначалося у попередніх розділах посібника, об'єктами майнових прав у ІТ-сфері, можуть бути певні майнові блага, які є проявом інформаційних технологій. Зокрема, предметом застави можуть виступати: програмне забезпечення, комп'ютерна програма, база даних, доменне ім'я, веб-сайт, кредитні картки.

Останнім часом у Інтернет-просторі все більше використовуються система електронних розрахунків. Однією з таких систем миттєвих інтернет-розрахунків є система WEBMONEY, яка була створена ще в 1998 році. Кожний користувач даної системи має свій особовий рахунок, що називається WMID (складається з 12 цифр, кожний WMID у системі унікальний). У середині нього може бути відкрито декілька гаманців — спеціальних облікових записів, на яких ведеться облік «титульних знаків», що номіновані у різних валютах: гривня, долар США, євро та інші.²

Користувачі даної системи можуть за їх бажанням отримати також і кредитні кошти під заставу або без. Заставою може бути, наприклад, право власності на доменне ім'я, контент сайту, права на програмне забезпечення, що використовуються на сайті, або навіть сам сайт як цілісний об'єкт.

Одним з прикладів надання кредиту може бути кредит під заставу домен. Так, прикладом використання застави у Інтернет просторі може слугувати кредит під заставу вебсайту. (Web-сайти за своєю природою є близькими до баз даних. Тексти, розміщені на Web-сайті, зазвичай містять посилання на інші інформаційні ресурси, розміщені на тому самому або іншому сайті. Таким чином, Web-сайти є механізмами доступу до систематизованої інформації та, будучи оригінальними, підлягають охороні).³

Так, вже непоодинокими є випадки надання оголошень щодо надання кредиту під заставу сайту. Наприклад, позичальнику пропонується отримати кредит за передання в управління кредитора сайту позичальника. Сторони домовляються про розмір відсотків та суму

¹ What Is Debt Consolidation, and Should I Consolidate? URL: <https://www.nerdwallet.com/article/loans/personal-loans/what-is-debt-consolidation>

² Опис системи Web money. URL: <https://webmoney.ua/ukrainian/about/aboutukr>

³ ІТ-право та інформаційна безпека: моногр. За ред. О. І. Харитонової, Є. О. Харитонова. Одеса. Фенікс, 2017. С. 94.

кредиту та про дату повернення грошей після детального аналізу сайту. Зазвичай кредитором виступають кредитні спілки або кооперативи.

Досить новим предметом застави у Інтернет-просторі є застава комп'ютерної гри. Наприклад, нещодавно, користувачі NeoGAF виявили в мережі документ, згідно з яким студія Cloud Imperium Games взяла кредит в банку Coutts & Co під заставу всього, що пов'язано з їх грою Star Citizen. Йдеться про всі ассети, коди, права на IP та поширення проекту. Скільки саме автори Star Citizen взяли в кредит, в документі не видно. Відомо, що банк Coutts & Co дав студії Cloud Imperium Games ліцензію на подальшу розробку гри, і, якщо у розробників щось піде не так, це може обернутися заморожуванням проекту. Зараз бюджет Star Citizen вже перевищує 150 мільйонів доларів. Саме стільки творцям вдалося зібрати за допомогою краудфандінга. (Краудфандінг (Crowdfunding, crowd — «громада, гурт, юрба», funding - «фінансування»), тобто «Громадське фінансування», «Фінансування громадою» - це співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші чи інші ресурси разом, як правило через Інтернет, аби підтримати зусилля інших людей або організацій.¹

Корисним є досвід Польщі у цій галузі, де застава досить активно використовується при укладанні договорів у електронному вигляді. Так, не пізніше, ніж в момент вираження споживачем волі за договором, укладеним на відстані або поза межами підприємства, торговець зобов'язаний повідомити споживача ясно і зрозуміло про: розмір та спосіб складання застави, або ж про надання інших фінансових гарантій, які необхідно виконати споживачу на вимогу підприємця. Якщо підприємець вимагає від споживача надання будь-яких забезпечень, фінансових гарантій або ж застави, існує обов'язок підприємця проінформувати про це споживача.

Така інформація повинна вказувати на тип забезпечення (готівка, вексель, банківська гарантія) та його розмір і порядок подання. Наприклад, під час здачі в оренду кімнати в пансіонаті через веб-сайт, орендодавець повинен проінформувати споживача про те, що оренда пов'язана з необхідністю сплати 30 злотих застави.²

¹ Визначення краудфандінгу. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%83%D0%B4%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B3>

² Obowiązek nr. 18 – kaucja – Prawo Konsumenckie. URL: <https://www.prawokonsumenckie.pl/pl/a/obowiazek-informacyjny-nr-18-kaucja>.

Таким чином, ми бачимо, що інститут кредитування в Інтернет просторі тісно пов'язаний з засобами забезпечення виконання зобов'язань, серед яких центральне місце займає застава ІТ-об'єктів. Тобто, можна констатувати, що застава є досить надійним засобом забезпечення інтересів кредитодавця при електронному кредитуванні.

При цьому варто зауважити, що відповідно до потреб бурхливого розвитку інформаційних технологій та виникненням нових ІТ-об'єктів, усе більше стає прикладів передання у заставу ІТ-об'єктів.

Таким чином, особливості застави у ІТ-сфері у період воєнного стану проявляються у двох аспектах: з одного боку застава є забезпечення електронного кредитування, з іншого, ІТ-об'єкти можуть бути предметом застави.

Гарантія як засіб забезпечення виконання зобов'язань у період воєнного стану

Ще одним ефективним видом забезпечення виконання кредитних зобов'язань є гарантія. Згідно ч.1. ст. 560 ЦК України за гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. У цій же статті міститься перелік учасників даних відносин, серед них: гарант, принципал та бенефіціар, однак їх коло може бути більш розширене.

Більш детальне визначення гарантії міститься у постанові Правління НБУ від 15.12.2004 р. «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах». П.1. розділу 1 даного Положення визначає, що гарантія – це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого банк гарант приймає на себе грошове зобов'язання перед бенефіціаром (оформлене в письмовій формі або у формі повідомлення) сплатити кошти за принципала в разі не виконання останнім своїх зобов'язань у повному обсязі або їх частину в разі пред'явлення бенефіціаром вимоги та дотримання всіх вимог, передбачених умовами гарантії.

Зобов'язання банку-гаранта перед бенефіціаром не залежить від основного зобов'язання принципала (його припинення або недійсно-

сті), зокрема і тоді, коли посилення на таке зобов'язання безпосередньо міститься у тексті гарантії.¹

Щодо міжнародної практики використання гарантії, то гарантія як вид забезпечення виконання зобов'язання представляє собою досить широке поняття і може видаватись не тільки банком. Вона може поєднувати ознаки, як властиві нашому праву, так і іншим способам забезпечення виконання вимог кредиторів, таких як:

- гарантія виплати заборгованості по орендній платі, за несплату якої майно підлягає арешту;
- гарантія виплати боргу частковими платежами, беручи до уваги, що кредитор все ще відмовляється від судового переслідування ;
- гарантія зі сторони декількох осіб з надання обмеження сум;
- гарантія зі сторони декількох поручителів з виплати суми заставної з обмеженням відповідальності кожного поручителя.²

Ведучи мову про банківську гарантію необхідно виділити її види, які активно застосовуються у період воєнного стану. До них можна віднести:

- відклична гарантія – така, що може бути відкликана, або така, умови якої можуть бути змінені без попереднього повідомлення (кредитора) бенефіціара
- безвідклична, тобто така, що не може бути відкликана, а її умови не можуть бути змінені без погодження з (кредитором) бенефіціаром.
- умовна, тобто така, що забезпечує виконання платежу та інших зобов'язань банком-гарантом перед бенефіціаром за його першою вимогою (також в письмовому вигляді), але вже з деякими умовами. Тут потрібні також документи, які стануть підтвердженням невиконання принципалом його зобов'язань.
- безумовна, тобто за такою гарантією банкна першу вимогу кредитора (бенефіціара) здійснює платіж. Такий тип гарантії вигідний, головним чином, бенефіціару, тому як він захищає саме

¹ Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах: Постанова Національного банку України від 15.12.2004 р. № 639. *Офіційний вісник України*. 2005. № 3. ст. 156.

² Види гарантій у цивільному праві. В. М. Слома. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Unzap_2008_3_18.pdf

його інтереси і зовсім не вигідний протилежному боці, задіяної в угоді.

Зараз доволі актуальним стає такий різновид гарантії як банківська електронна гарантія, тобто це є зобов'язання банку перед замовником (організатором тендеру) виплатити в його користь зазначені суми в разі, якщо постачальник (учасник тендеру) не виконує зобов'язання перед замовником.

Так, наприклад, банківська гарантія, яка зазвичай використовується за межами Сполучених Штатів, дозволяє клієнту банку купувати товари, обладнання або здійснювати міжнародну торгівлю. Якщо клієнт не погашає борг або не доставляє обіцяні товари, банк покриває його.

Банківські гарантії широко використовуються за межами США та схожі на американські резервні акредитиви. Вони здебільшого використовуються в міжнародних ділових операціях, хоча в деяких країнах також можуть знадобитися гарантії для оренди нерухомості фізичним особам. Різні типи гарантій включають гарантію виконання контракту, гарантію авансового платежу, гарантію одержувача гарантійного обслуговування та гарантію оренди.

Ось кілька видів банківських гарантій у США, які покривають різні ризики, зокрема:

1. Гарантія виконання договору : служить забезпеченням витрат покупця, якщо послуги або товари не надаються, як узгоджено в договорі.

2. Гарантія авансового платежу: виступає забезпеченням відшкодування авансового платежу покупця, якщо продавець не постачає зазначені товар згідно з договором.

3. Гарантійне забезпечення: служить забезпеченням, що гарантує доставку замовлених товарів згідно з домовленістю.

4. Гарантія оплати: гарантує продавцю сплату ціни покупки у встановлений термін.

5. Гарантія оренди: служить забезпеченням для платежів за договором оренди.

Наприклад, Світовий банк пропонує програму банківських гарантій для проєктів. Ці гарантії забезпечують комерційних кредиторів захистом від невиконання зобов'язань щодо платежів або невиконання урядами зобов'язань щодо виконання.

Гарантії допомагають захистити міжнародні торговельні відносини, зменшуючи ризики, якщо контракт зірветься, постачальники не виконають його умови або покупець не оплатить товари. Хоча банківські гарантії не є поширеними в США, можна отримати аналогічну гарантію через резервний акредитив.

Резервний акредитив (SLOC) – це юридичний документ, який гарантує зобов'язання банку здійснити платіж продавцю у випадку, якщо покупець – або клієнт банку – не виконає умови угоди. Резервний акредитив допомагає сприяти міжнародній торгівлі між компаніями, які не знають одна одну та мають різні закони та правила. Хоча покупець гарантовано отримає товар, а продавець гарантовано отримає платіж, SLOC не гарантує, що покупець буде задоволений товаром. Резервний акредитив також може скорочено називатися SBLC.

Найчастіше бізнес звертається до SLOC, щоб отримати контракт. Контракт є «резервною» угодою, оскільки банк повинен буде платити лише у найгіршому випадку. Хоча SBLC гарантує оплату продавцю, угода має бути точно дотримана. Наприклад, затримка доставки або неправильне написання назви компанії може призвести до відмови банку у здійсненні платежу.

Існує два основних типи резервних акредитивів:

- Фінансовий SLOC гарантує оплату за товари або послуги, як це визначено в угоді. Наприклад, нафтопереробна компанія може організувати такий лист, щоб запевнити продавця сирої нафти, що вона може оплатити велику поставку сирої нафти.
- Договір про виконання проекту (SLOC), який зустрічається рідше, гарантує, що клієнт завершить проєкт, викладений у договорі. Банк погоджується відшкодувати третій стороні витрати у випадку, якщо його клієнт не завершить проєкт.

Процедура отримання SLOC схожа на заявку на отримання кредиту. Банк видає його лише після оцінки кредитоспроможності заявника.

У найгіршому випадку, якщо компанія стане банкрутом компанія або припинить свою діяльність, банк, що видає SLOC, виконає зобов'язання свого клієнта. Клієнт сплачує комісію за кожен рік дії листа. Зазвичай комісія становить від 1% до 10% від загальної суми зобов'язання на рік.

Резервні акредитиви (SBLC) зазвичай пропонуються комерційними банками та кредиторами. Банк оцінює кредитоспроможність заявника так само, як і заявку на отримання кредиту.

Підсумовуючи, хотілося б підкреслити, що SBLC – це потужний інструмент для компаній, які ведуть переговори щодо великих угод на товари чи послуги. За підтримки комерційного банку SBLC гарантує, що угода буде укладена навіть за найгіршого сценарію. Але SBLC не обійдеться без витрат – є комісії, і буде оцінена кредитоспроможність позичальника¹.

Банківські гарантії тендерної пропозиції (тендерна гарантія або конкурсна). Це свого роду страхівка організатора торгів, у разі, коли учасник не виконує умови поставлені замовником в процесі проведення торгів (змінює ціну пропозиції або відмовляється від підписання договору).

Також, як ми бачимо у період дії воєнного стану, в Україні банки пропонують такі види гарантій, зокрема Ощадбанк та Райффайзен Банк:

1. Документ надається в електронному вигляді з накладанням електронного цифрового підпису (ЕЦП), який використовується, наприклад, для забезпечення участі замовника в електронних тендерах закупівель ProZorro.

2. Електронна тендерна гарантія – електронний документ, який містить всі умови гарантії, а також електронно-цифровий підпис уповноваженої особи та електронно-цифровий друк банку. Після підписання електронна гарантія направляється клієнту – учаснику тендера. Клієнт долучає її до своєї тендерної пропозиції та розміщує на авторизованому електронному майданчику, через який проводиться процедура закупівлі. Клієнт може перевірити достовірність електронно-цифрового підпису та печатки Ощадбанку на гарантії на офіційному сайті Центрального засвідчувального центру Міністерства юстиції України.

Тобто така гарантія забезпечує зобов'язання учасника торгів (постачальника) перед організатором торгів (замовником, бенефіціаром). Його цільове призначення полягає в зобов'язанні гаранта (банку) компенсувати замовнику суму втраченої вигоди, якщо заявник

¹ What Is a Standby Letter of Credit (SLOC), and How Does It Work? URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/standbyletterofcredit.asp>

порушить умови тендеру та відмовиться від укладання договору на постачання товарів або виконання робіт.

3. Банківська гарантія виконання договору (зобов'язань). Вона служить гарантією на поставку товару або послуг відповідно до умов договору. На підставі такої гарантії виконання банк, за вказівкою продавця, зобов'язаний виплатити замовнику зазначену гарантовану суму у разі невиконання або неналежного виконання підрядником своїх зобов'язань за договором із замовником. Таким чином, замовник повністю захищений від ризиків порушення договору підрядником, що безумовно підвищує ступінь довіри до нього та є його додатковою перевагою серед конкурентів.

4. Гарантія для туризму. Гарантія для туризму в Україні, зокрема банківська гарантія, є обов'язковою умовою для туроператорів та турагентів, що передбачено Законом України «Про туризм». Вона забезпечує захист прав туристів у разі невиконання туроператором або турагентом своїх зобов'язань, зокрема, у випадках неплатоспроможності, ліквідації або банкрутства. Розмір фінансового забезпечення, а отже, і сума гарантії, залежить від виду діяльності (внутрішній, в'їзний чи міжнародний туризм).

5. Банківська гарантія повернення авансового платежу. Тобто це зобов'язання банку виплатити покупцю певну суму, якщо продавець не виконає свої зобов'язання за договором, зокрема не поверне авансовий платіж. Це захищає покупця від ризику втрати авансу у випадку невиконання продавцем умов договору¹.

6. Банківська гарантія платежу. Вона служить гарантією зобов'язання по своєчасній оплаті поставлених товарів або наданих послуг і зазвичай використовується при роботі з «відкритим рахунком».

Підсумовуючи зазначимо, що у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-технологічних відносин та переходу звичайних відносин у площину «віртуальних», окрім вище охарактеризованих різновидів гарантій, можуть також виникати і інші її різновиди.

Однак, одною з основних проблем з якою стикаються правознавці – це недостатнє правове регулювання засобів забезпечення виконання зобов'язання, які використовуються у ІТ-сфері у період воєн-

¹ Види банківських гарантій. URL: <https://raiffeisen.ua/en/korporativnim-kliiyentam/finansuvannya/garantijni-operaciyi/bankivski-garantiji>

ного стану. Сподіваємось, що найближчим часом дане питання буде вирішено, завдяки прийняття спеціальних законів у даній сфері.

Також до основні проблеми е-кредитування у період воєнного стану включають збільшення ризиків неплатежів через втрату працездатності, зниження платоспроможності, пошкодження або втрату заставного майна, а також складнощі з оцінкою кредитоспроможності позичальників в умовах невизначеності.

Ключові слова: зобов'язання, засоби забезпечення виконання зобов'язань, застава, гарантія, договір, правовідносини, кредитний договір, позика, інформаційні технології, Інтернет, воєнний стан, виконання договору, ІТ-об'єкти, кредитор, боржник.